

quod Cyrilus ait, viros perfectos oculis animi videre in se habitantem Deum, perinde est ac si diceret videre illum in effectibus, vel potius ex effectibus quos intus in animo experientur. Et videtur sane loqui Cyrilus de speciali cognitione, quae per donum sapientiae datur justis, nam Spiritus Sanctus hoc donum perfectius operatur in his qui perfectius vivunt, et corde sunt puriores; nihilominus tamen donum illud minus perfectum est fide, et licet quamdam certitudinem evidentiæ tribuat in ratione credibilis, non tamen absolutam certitudinem ipsius veritatis cognitæ, ut in libr. 2 et 7 attigimus. In testimonio Cypriani solum illud verbum: *Se sanatam et sanctificatam agnoscens*, obscurum est. Sed vel intelligendum est quantum est ex parte Sacramenti, sicut prius dixerat: *Sacmenta haec, quantum in se est, sine propria virtute esse non possunt*, et huic expositioni consonant verba sequentia, nam, hoc certa fide credens, qui digne communicare studet: *Fletibus se abluit, et lacrymis se baptizat*; vel si participium *agnoscens*, de propria sanctificatione per sacramentum recepta intelligatur, exponenda est de agnitione comparata per effectus et conjecturas, quae certitudinem aliquam ab spe participet, a conjecturis autem pendeat, et ideo ad certitudinem fidei non perveniat.

32. *Declaratur mens D. Augustini. — Ad Bernardum.* — Præterea Augustinus in priori loco solum laudat eum qui prædicat beneficium baptismi et sanctificationis ejus, quod a Deo accepit, nam in hoc non seipsum, sed Deum laudat. Neque ad prædicandum hoc beneficium, necessarium est ut quis sit fide certus quod effectum acceperit, sed quod fide credat beneficium certissimum ex parte Dei, nam hoc solum prædicat. Potest autem etiam gratias agere de sanctificatione accepta, ex quadam prudenti fiducia, quæ timorem propriæ infirmitatis, vel defectus non excludat. In altero vero loco vel loquitur Augustinus de generali fide, qua credimus spiritum Dei esse in Christianis, vel si intelligatur in particulari loqui de se et similibus, loquitur de conjecturali cognitione, quæ partim in dicta fide Catholica generali, partim in declaratione justitiæ, id est, in internis Spiritus Sancti effectibus fundatur. Ad Bernardum respondet late Bellarminus supra, totam Bernardi mentem optime explicando. Et sine dubio in verbis citatis solum proponit credenda dogmata fidei, non particularis seu propriæ justitiæ,

illud verissimum est, et optime probatur ratione ibi facta, et exemplo de fide Messiae recte declaratur. Nihilominus tamen negamus ita accidere in præsenti, quia, licet propositiones universales sint de fide, particularis sub illis contenta nunquam proponitur sufficienter, ita ut de fide credi possit. Quia universales propositiones includunt conditionem, et ideo ex vi illarum solum creduntur particulares sub eadem conditione; non possunt autem credi absoluta fide, donec certissimum et indubitabile sit conditionem esse impletam, quod in sequentibus capitulis a fortiori probabimus.

CAPUT X.

AN POSSINT JUSTI ESSE CERTI SALTEM CERTITUDINE
THEOLOGICA, SIVE HÆG SIT NATURALIS, SIVE
SUPERNATURALIS?

1. Theologica certitudo est minor et specie diversa a fidei certitudine.—Certitudo Theologica (ut nunc supponimus) distincta est a certitudine fidei, licet in multis illi similis sit et proxime ad illam accedat. Differunt enim, quia certitudo Theologica non innititur revelationi divinæ immediate, sicut certitudo fidei, sed mediante discursu, qui, ut veram certitudinem Theologicam inducat, niti debet in uno principio de fide certo, et alio saltem evidente naturaliter, vel experientia evidensissima ac certissima secundum ordinem naturalem. Unde multi existimant illas certitudines differre plusquam specie, quia illa, quæ est fidei, supernaturalis est, et excedit naturalem certitudinem; Theologica autem certitudo est ordinis naturalis, quia sequitur debiliorem partem, et ita non excedit certitudinem principii vel discursus naturalis. Alii

vero existimant etiam certitudinem Theologicam esse ordinis supernaturalis, quia non ntitur naturali principio, tanquam causae per se, et propriæ rationi assentiendi, sed ut proponenti, quid sub divina revelatione contineatur. Et nihilominus aiunt hanc certitudinem esse specie distinctam, et inferiorem certitudine fidei, quia non assentitur ex testimonio Dei, aliquid in se, ac explicite testificantis, sed tantum implicite, seu virtute in alio. De hac vero differentia in præsenti nihil curamus, sed solum supponimus certitudinem Theologicam esse minorem et specie diversam a certitudine fidei, quicquid sit de aliis qualitatibus ejus et modo distinctionis, ut in titulo quæstionis insinuavi. Hinc ergo fit ut,

3. Probatur primo auctoritate negativa. —

Primo ex Tridentino. — *Secundo auctoritate positiva, ex Scriptura.* — Fundari potest haec sententia imprimis in auctoritate negativa, quæ saltem probat illam non esse erroneam, nec contrariam principiis fidei, ac subinde rationis pondere præcipue expendendam esse. Probatur ex Concilio Tridentino, quia non sine causa limitavit suam doctrinam ad certitudinem fidei, nam per hoc tacite nos docuit de quacumque minori certitudine posse unumquemque opinari libere, et licentiam nobis tribuit de illa explicandi omnia Scripturæ vel Patrum testimonia, quæ scientiam certam propriæ justitiae ab omnibus removere videntur. Secundo, adjungi potest argumen-

tum positivum, ab auctoritate imprimis Scripturæ, in qua interdum hæc certitudo justis tribuitur, interdum aliqui justi tanquam certi de sua justitia loquuntur. Utrumque patet ex illo, 1 Joan. 3: *Nos scimus quoniam translatis sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres;* et infra: *Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate, et statim: In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus, et in conspectu ejus suadebimus corda nostra,* utique quod a Deo diligimur, et in gratia ejus sumus. Confirmatur ex illo, 2 Corinth. 4: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiae nostræ;* non enim posset testimonium hoc gloriam quamdam per participationem afferre, nisi esset saltem ad hanc certitudinem infallibilem sufficiens. Accedit illud Pauli ad Roman. 8: *Certus sum enim quia neque mors, neque vita poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo JESU Domino nostro;* ubi cum dicat *nos*, non de se tantum, sed etiam de aliis Doctores, ex quibus aliquos in capite præcedenti allegavimus, et in sequentibus etiam referemus; parum enim inter hanc et fidei certitudinem distinguunt. Probarique potest ex aliquibus testimoniis Scripturæ supra citatis, præsertim ex illo Proverb. 20: *Quis potest dicere: Mundum est cor meum.* Nam qui est certus Theologice de aliqua veritate, sine temeritate vel arrogantia potest illam avenir. Et illis addi potest Ambrosius, lib. 5 de Sacram., cap. 2: *Anina tua, vel Ecclesia videt se ab omnibus mundata esse peccatis, et dignam quæ ad altare possit accedere.* Et serm. 5: *Quisquis fermento Christi adhæserit, efficitur et ipse fermentum, de sua certa salute, et de aliorum acquisitione securus.* Item Hieronymus, ad Galat. 6, circa illud: *Vos qui spirituales estis, etc., sic objicit: Ergo justus qui de sua certus est mente, et scit se non posse labi, etc., ubi hoc assumit, verum esse supponens.* Tandem Augustinus, lib. 8 de Trinit., cap. 3: *Qui diligit fratrem (ait), magis novit dilectionem, quam fratrem quem diligit; sed, qui diligit fratrem non manet in morte,* teste Joanne; ergo qui diligit fratrem, evidentissime, teste Augustino, scit se esse justum, saltem scientia Theologica, ex una propositione de fide, et altera evidente, se esse justum inferendo. Unde, in tract. 5 super Epist. Joan.: *Redeat (inquit) unusquisque ad cor suum; si ibi inveniet charitatem, securus sit, quia transit a morte ad vitam.* Omittit alia quæ de alio genere certitudinis facile possunt explicari.

5. Ultimo ratione. — Ultimo, suadetur ra-

tione hæc opinio, quia certitudo Theologica causatur ex uno principio de fide, et altero evidente, cum evidente illatione; sed isto modo potest quis cognoscere se esse in gratia; ergo potest id cognoscere et judicare cum certitudine Theologica. Minor solum indiget probatione quoq; illam partem de altera præmissa evidente; hæc autem potissimum probanda est rationibus adductis in præcedenti in capite, in secunda et in ultima probatione primæ sententiae, et in sequenti capite repetenda est ejusdem confirmatio. Ac denique in sequenti discursu totam vim probationis attingemus et expendemus.

6. Assertio Catholica. — Probatur ex Scriptura. — Dicendum ergo est justum, de lege communi, et seclusa speciali revelatione aut instinctu illi æquivalente, non posse certo judicare se esse justum, etiam Theologica certitudine. Ita sentiunt omnes fere catholici Doctores, ex quibus aliquos in capite præcedenti allegavimus, et in sequentibus etiam referemus; parum enim inter hanc et fidei certitudinem distinguunt. Probarique potest ex aliquibus testimoniis Scripturæ supra citatis, præsertim ex illo Proverb. 20: *Quis potest dicere: Mundum est cor meum.*

Nam qui est certus Theologice de aliqua veritate, sine temeritate vel arrogantia potest illam avenir. Et illis addi potest Ambrosius, lib. 5 de Sacram., cap. 2: *Anina tua, vel Ecclesia videt se ab omnibus mundata esse peccatis, et dignam quæ ad altare possit accedere.* Et serm. 5: *Quisquis fermento Christi adhæserit, efficitur et ipse fermentum, de sua certa salute, et de aliorum acquisitione securus.* Item Hieronymus, ad Galat. 6, circa illud: *Vos qui spirituales estis, etc., sic objicit: Ergo justus qui de sua certus est mente, et scit se non posse labi, etc., ubi hoc assumit, verum esse supponens.* Tandem Augustinus, lib. 8 de Trinit., cap. 3: *Qui diligit fratrem (ait), magis novit dilectionem, quam fratrem quem diligit; sed, qui diligit fratrem non manet in morte,* teste Joanne; ergo qui diligit fratrem, evidentissime, teste Augustino, scit se esse justum, saltem scientia Theologica, ex una propositione de fide, et altera evidente, se esse justum inferendo. Unde, in tract. 5 super Epist. Joan.: *Redeat (inquit) unusquisque ad cor suum; si ibi inveniet charitatem, securus sit, quia transit a morte ad vitam.* Omittit alia quæ de alio genere certitudinis facile possunt explicari.

5. Ultimo ratione. — Ultimo, suadetur ra-

dicum de statu conscientiae sue proferre, ac proinde neque de sua gratia.

7. Secundo, ex Tridentino. — Secundo, potest ad hoc ipsum induci Concilium Tridentinum, quia non solum docuit neminem posse credere se esse justum, sed addit: *Cui non potest subesse falsum.* At vero certitudo Theologica talis est, ut ei non possit subesse falsum, vel certitudo simpliciter et Theologica non est, ut supra dicebam; ergo hæc etiam excluditur ex vi verborum Concilii; nam, licet Concilium loquatur de hac cognitione sub nomine fidei, et Theologica cognitione soleat scientia vocari, revera, quatenus est obscura, et revelationi divinæ, saltem mediante discursu, innititur, quædam fides est, cui falsum subesse non potest. Item, addit Concilium, unumquemque, si ad propriam infirmitatem et indispositionem respiciat, posse de sua gratia formidare. At, qui habet certitudinem Theologicam non potest formidare de veritate rei quam judicat, alias non esset scientia Theologiæ, sed opinio; ergo ex mente Concilii nunquam potest tanta certitudo gratiæ comparari.

8. Tertio, ex Patribus. — Tertio, possunt testimonia Patrum ad hanc certitudinem applicari, quatenus judicium certum humani cordis soli Deo attribuunt, et ipsimet homini denegant, ut in supra allegatis, et aliis, quæ Bellarminus adducit, videri potest; hoc autem judicium, de quo tractamus, simpliciter certum esset, si daretur. Specialiter autem notari possunt verba Gregorii, libr. 6, Epist. 22, alias cap. 186, ubi scribens ad quamdam feminam, quæ, de sua justificatione sollicita, securitatem ex revelatione aliqua ipso Gregorio facta desiderabat, ipse respondit: *Inutile rem postulasti, quia secura de peccatis fieri non debes, nisi cum jam in die ritæ tuae ultimo plangere eadem peccata minime valebis.* Que dies quoadusque venerit, semper suspecta, semper metuere culpas debes. Et infra adducit illud Proverbiorum 8: *Beatus vir qui semper est pavidus.* Quibus verbis consonant illa Augustini, serm. 23 de Verb. Domini: *Tu nonrides in te peccatum, forte Deus videt, qui melius videt.* Imo Basilius, regul. 301 ex brevioribus, non solum ait Deum videre sœpe in conscientia nostra quæ nos non videmus, sed etiam posse idem alteri homini contingere. Et egregie Bernardus, Epist. 42, post medium: *Non ex toto credo me, vel ipsi conscientiae meæ, quippe quæ nec ipsa quidem queat me comprehendere totum, etc.*

9. Quarto, ex fundamentali ratione sumpta a causis et effectibus justificationis. — *Valor sacramenti cuiuslibet semper est incertus.* — Quarto, ex his concluditur fundamentalis hujus veritatis ratio, quæ in hunc modum explicari potest. Hæc Theologica certitudo vel potest esse ex principiis quasi a priori, ex causis nostræ justificationis, vel quasi a posteriori, ex effectibus ejus; sed neutrò modo haberri potest; ergo simpliciter est impossibilis sine speciali revelatione. Minor quoad priorem partem probatur, quia principia fidei ex quibus hæc certitudo potest desumi, omnia sunt conditionalia, ut: *Sacramentum dat gratiam, si rite ministretur, et suscipiens non ponat obicem;* vel: *Homini diligenti Deum, vel poenitentiam agenti sicut oportet, Deus remittit peccata, vel si quod aliud simile est; sed ex tali principio, non potest colligi absolutum judicium, quo quis certo cognoscat se esse justum; ergo.* Major supponitur ex dictis in lib. 8; minor probatur, quia semper conditio illa, sub qua remissio peccatorum promittitur, talis est ut per fidem infusam non cognoscatur ut in particulari existens, quia supponimus non esse revelatam, neque etiam cognoscitur evidenter; ergo nec certo cognosci potest, quia seclusa fide non est certitudo simpliciter sine evidentia. Quod autem evidenter non cognoscatur, probatur inductione quadam. Et primo in justificatione quæ fit per sacramentum, duplex conditio intervenit: una est, quod sacramentum rite et valide ministretur; alia, ut ex parte suscipientis sit conveniens dispositio, qualis esse oportet; loquimur enim in adultis, nam parvuli, licet dispositione non indigeant, nec possint obicem ponere, ignorant prorsus receptionem sacramenti quando illis confertur, et postea in etate adulta sola fide humana et fallibili scire possunt. At vero adulti scire quidem possunt exterius sibi applicari res illas, quæ sunt materia et forma sacramenti; an vero rite et valide conficiatur circa eos sacramentum, scire non possunt cum absoluta certitudine. Quod universaliter in omni sacramento probatur, quia saltem intentio conferentis non potest ipsis esse evidens, sed ipsius tantum testimonio tacito vel expresso innotescit, quod, licet multis et evidenter signis credibilitatis munitum sit, semper est fallibile, et fidem humanam cui possit falsum subesse non transcendit. In sacramento vero confessionis additur alia incertitudo, quia non est certum hunc ministrum sacramenti

esse verum sacerdotem; potuit enim habere defectum essentialē in ordinatione sua, et illud ignorare.

10. *Incōrūm quoque an dispositio requisita ad effectum sacramenti intervenerit.* — Præterea ex parte alterius conditionis, scilicet, necessarie dispositiōnis, evidētia semper deficit, quia illa dispositio posita est in aliqua hominis actione, quam homo in se non intuetur, nec per evidētiā rei in se quidditatē cognoscit qualis sit, nec etiam per experientiam aliquam vel effectum potest evidenter cognoscere an sufficiens sit. Probatur, quia illa dispositio non est actus, verbi gratia, amoris vel doloris absolute sumptus, sed cum hoc addito, *sicut oportet*, sicut Concilia loquuntur; in quo autem illud, *sicut oportet*, positum sit, vix a sapientibus cognoscitur, nam ipsi etiam eruditissimi Theologi in eo explicando non convenient, nec sub experientiam cadit, nec per effectum sensibilem evidenter manifestatur, ut ex dictis supra de actibus gratiæ et ex materia de pœnitentia notum est. Ergo ex vi sanctificationis per sacramentum nunquam potest recipiens certitudinem Theologicam susceptæ gratiæ comparare. Neque obstat quod sacramentum possit gratiam cum sola attritione conferre, saltem in baptismō et pœnitentia: tum quia, licet hoc sit verum, non est tamen de fide certum, etiam in his sacramentis; tum etiam quia semper claudicat certitudo ex alio capite intentionis ministri; tum maxime quia etiam ipsa attritio requirit suum modum, ut sit *sicut oportet*, qui modus nunquam est evidenter notus, licet intra latitudinem conjecturæ magis possit innescere attritio quam contritio. Unde obiter intelligitur, quamvis nec justificatio per baptismum, nec per pœnitentiam possit esse absolute certa, nihilominus intra latitudinem conjecturæ majorem esse in baptismō quam in pœnitentia, quia de sufficiētia et veritate ministri certius in baptismō constat, quia non requiritur minister ordinatus sicut in pœnitentia. Item ex parte materiæ est etiam major certitudo in baptismō, quia est simplex et naturalis aqua, in pœnitentia vero confessio integra formaliter, quæ difficilius multo cognoscitur.

11. *Multoq[ue] magis incerta prædicta dispositio extra sacramentum.* — Atque hinc facile colligitur multo minus posse hominem, qui extra sacramentum justificatur, certo scire certitudine Theologica gratiam vel remissionem peccatorum fuisse consecutum, quia

non potest absoluta certitudine, etiam naturali ac physica, seu metaphysica, cognoscere se dilexisse aut diligere Deum ex vero et puro amore charitatis seu benevolentiae propter ipsum, vel detestari peccatum propter Deum, sicut oportet, ut probatum est; ergo non habet duo principia certa, ex quibus absolutam conclusionem inferat, se esse justificatum; nam ut hic effectus absolute in re ipsa sequatur, necessaria est talis dispositio, ut ex lib. 8 constat. Accedit quod propter supernaturalitatem et perfectionem essentialē talis actus, quae satis occulta nobis est, sunt inter Theologos opiniones de modis accidentalibus, ut de intensione ac duratione, in quibus, licet intra latitudinem opinionis satis cognita sit veritas, nihilominus non est in eis certitudo fidei, nec physica, seu naturalis, et hoc satis est ut hoc iudicium: Ego sum sufficienter dispositus ad justificationem et remissionem peccatorum, non sit satis certum ad inferendum aliud iudicium Theologice certum: Mihi sunt remissa peccata, et justus sum.

12. *Quoad effectus.* — Superest aliud modus certitudinis ex effectibus desumptus. Posset enim quis dicere quod, licet in ipso puncto justificationis vel susceptionis sacramenti non statim acquiratur tanta certitudo, ex effectibus postea subsecutis, et cum indicis primæ justificationis conjunctis, illam certitudinem posse compleri, ut, si post primam justificationem statim cœpit prompte ac delectabiliter præcepta servare, et deinde per multum tempus in illa observatione mandatorum sine gravi lapsu perseveravit, et addi ulterius potest quod non solum præcepta, sed etiam consilia servaverit, et non solum mortalia peccata evitaverit, sed etiam venialia vitare studuerit. Quibus adjungi possunt spirituales consolationes et favores interni, quos Deus non nisi amicis communicat. Ex his ergo omnibus simul sumptis, prout in multis justis solent concurrere, poterit ab effectu cum Theologica certitudine inferriri, talem hominem, primam justitiam et remissionem peccatorum consecutum fuisse, quia sine gratia habituali non servantur diu omnia præcepta, ut in libro 4 diximus; tum etiam quia, ut ait Paulus, 2 Cor. 7: *Tristitia, quæ secundum Deum est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur;* ergo, a contrario, pœnitentia, quæ salutem stabilem operata est, ab effectu ipso vera fuisse cognoscitur, et consequenter certum erit hominem justificasse, ac proinde etiam nunc justificatum esse, quia postea non

peccasse mortaliter compertum esse supponitur. Sed totam hanc certitudinem enerat sententia Pauli: *Nihil mihi conscient sum, sed non in hoc justificatus sum.* Nam hinc habetur, de ipsamē perseverantia non dari tam absolutam certitudinem. Aliud enim est non habere conscientiam peccati, quod tantum ignorationem vel nescientiam lapsus significat, aliud est positive ac certo scire me toto hoc tempore mortaliter non peccasse; testimonium autem conscientiae tantum potest haberi priori modo, nec ex illo sequitur secundum; quia ex negatione scientiae quod res sit, non sequitur scientia quod vere non sit, ut per se patet, quia aliquid potuit committi cum gravi etiam culpa, quod postea ipsummet peccatorem lateat, propter quod scriptum est: *Ab occultis meis munda me, Domine;* ergo in diuturna perseverantia non satis fundatur illa certitudo justitiae, cum ipsa perseverantia incerta sit.

13. *Eritatio peccatorum non est certus effectus gratiæ habitualis, cum possit contingere per actualia auxilia.* — Accedit quod, licet sit certum, ad vitandum peccatum mortale longo tempore, esse necessariam gratiam auxiliante, quod autem sit necessaria gratia habitualis non est certum, sed tantum est probabilior opinio Theologica, ut, libr. 4, cap. 26, visum est; ergo etiam quoad illationem non sequitur certa cognitio propriæ gratiæ ex illo effectu. Atque hoc maxime verum est, si loquamus de observatione præceptorum tantum naturalium; illa tamen observatio non sufficit ad justitiam, nam oportet etiam supernatura præcepta servare, et præcipue charitatis; nunquam autem potest homo esse certus quod illud servaverit, propter rationem factam, quod modus ille, *sicut oportet*, occulissimus est. Unde oportet plurimum adverte, aliud esse non peccare contra præceptum, aliud illud implere; hæc enim duo, in præceptis maxime affirmativis, distinctissima sunt; nam potest quis non peccare contra præceptum, putans illud implere ex ignorantia inculpabili, cum tamen re vera non implet, ut si putet se habere contritionem, cum illam habere debet, eam tamen re vera non habeat; ille enim non peccat, et tamen non implet præceptum. In illo ergo perseverantiae signo, vel sumitur pro signo quod omnia præcepta, tam naturalia quam supernaturalia, fuerint diu observata, et sic negamus esse posse certo cognitum, quia saltem de præcepto charitatis est incertum, ut ostendi, et idem

est de præcepto pœnitentiae, et idem dicam de præcepto fidei et spei; si autem tantum pro signo sumitur non peccasse denuo graviter contra aliquod præceptum, non est solum incertum signum, ut dixi, sed etiam insufficientis, quia sunt aliqua præcepta quæ non satis est non violare per culpam, sed etiam necesse est positive illa implere, ut gratia obtineatur, quia sunt de mediis ad consequendam justitiam necessarii, sine quibus in re impletis non obtinetur, etiamsi per ignorantiam inculpabiliter omittantur. Denique reliqua indica incerta et lubrica sunt, quia possunt ex aliis causis provenire, et Angelus Satanae transfigurat se in Angelum lucis, et aliquid simile interdum procurat, ut hominem in peccato jacentem securum reddat; Deus etiam interdum similia beneficia confert peccatori, ut illum a peccatis multiplicandis contineat, et sic tandem illum ad meliorem mentem convertat; ergo etiam ex effectibus non potest talis certitudo comparari.

14. *Nec de augmento gratiæ potest homo redi certus theologice.* — Tandem hinc obiter colligimus multo minus posse hominem esse certum dicto modo de augmentatione suæ justitiae. Probatur generali ratione, quia augmentum formæ supponit formam; ergo qui non potest esse certus de forma gratiæ, multo minus poterit esse certus de illius augmentatione. Item distinguendo duplex augmentum gratiæ, per sacramentum, vel sine illo, probantur in particulari singula membra. Nam sicut recipiendo sacramenta mortuorum nemo potest certo scire se consequi vitam, ita nec recipiendo sacramenta vivorum potest quis certo cognoscere se recipere augmentum vitæ, sicut nec potest certo cognoscere se per accidens justificari, si fortasse erat in peccato. Probatur æquiparatio, tum quia etiam in his sacramentis intervenit illa incertitudo sacramenti, quæ pendet ex intentione ministri. Solus enim sacerdos recipiens sacramentum a se consecratum potest esse de sua intentione securus; non est tamen certus de sua ordinatione, nec de intentione ordinantis, nec de suo baptismo, sine quo non tenet ordinatio. Et hæc incertitudo ex parte ordinationis, vel consecrationis ministri, in cæteris sacramentis vivorum invenitur, praeterquam in matrimonio, in quo necessarius et quasi essentialis minister sunt ipsi contrahentes; in eis vero et est incertitudo, tum ex parte baptismi, quia si baptizati vere non sint,